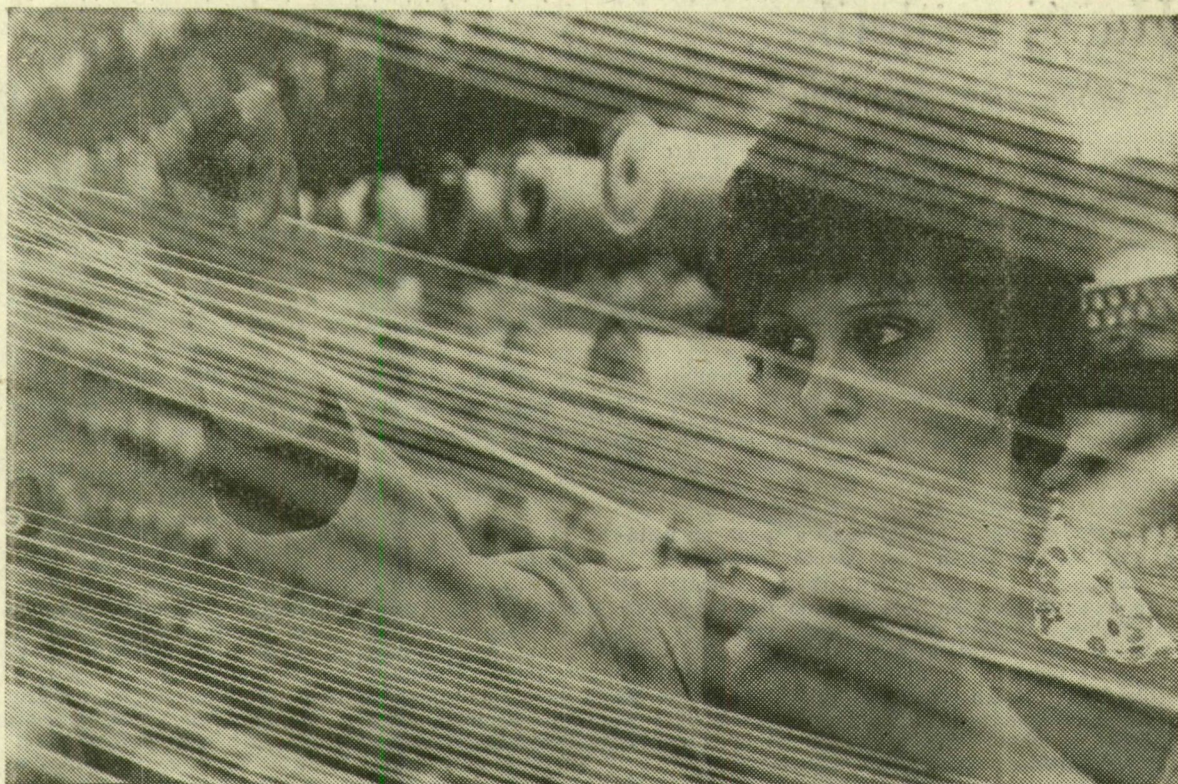

Talán nekik a legnehezebb. A munkásnőknek, akik naponta gyárba járnak, akik szőnek, hegesztenek, vagy éppen kalapálnak, akik hosszú órákon át fűzőscipőbe préselik fonógépek mellett feldagadt lábukat, akiket melegüzem forrósága szikkaszt, vagy a szalagmunka imamalma tikkaszt... nem, nem talán: bizonyos, hogy nekik a legnehezebb.

Új gépeket mutattak nekem egy ruhagyárban, büszke volt rájuk az igazgató. Egy ilyen kis gép, mondta elégedetten, három Lada ára, de amihez korábban három művelet kellett, ahhoz most egyetlenegy. Semmi más nem kell csinálni az anyaggal, mint megfogni, összecsispni a megjelölt helyen, s odailleszteni a géphez. Azzal kész is, látja?

Látom. Megfogni, összecsispni, odailleszteni. Megfogni, összecsispni, odailleszteni. Megfogni... Ez a fejlődés, mondta még a ruhagyár férfiigazgatója, mire a párttitkár néztem, aki nő volt, s tudtam róla, hogy korábban szalagon dolgozott. Megértést láttam a szemében, amikor észrevette, hogy képtelen vagyok lelkesedni...

A technikai fejlődés kétségkívül betört a jellegzetesen női munkahelyekre is, de ez az új technika a munkásnőktől is többet követel, akár zakót varrnak, akár fonnak, akár hegesztenek. A technika vívmányai csökkenthetik a műveletek számát, termelékenyebbé tehetik a termelést, de korántsem változtatják édenkertté a munkahelyet, s önmagukban nem feltétlenül könnyítik meg az életünket, s különösképpen nem a munkásnők

Munkásnők

életét. Felerészben nőket foglalkoztat szocialista iparunk, s tudom, hogy ez azért is eredmény, mert munkájukkal a nők maguk teremthették meg az egyenjogúság gyakorlásához nélkülözhetetlen gazdasági függetlenségüket. De vajon felismerték-e saját fontosságukat a termelésben, az otthoni gondokat magukkal cipelő, téglákat sajtoló, szikvipalackozó, vasbeton elemek vázát kötöző, nyomdagép fölé hajló, szövő, fonó, fröcsöntő munkásasszonyok? Bizony, nem mindenütt. Csak ott, ahol őket bármi új gépnél jobban becsülik, s ahol ők maguk a munkájuk feltevéleit javító intézkedések sorában érzékelhetik ezt a megbecsülést, azt tehát, hogy nem ők vannak a termelésért, hanem érettük van a termelés.

A munkásnőknek a legnehezebb.

Igaz, nem függnek többé a férfiktól.

Szabadok. Ám e szabadság elemei között a kényszerűség is fellelhető. Mert ahogy a társadalmilag szervezett munka nem mondhat le a nőkről, a nők sem mondhatnak le arról, hogy a családfenntartás gondjából részt vállaljanak.

Megbecsülésükkel — ha közös életünket az ő társadalmi helyzetük alapján igyekszem megítélni — nem lehetek elégedett. Szerencse, hogy ők sem azok. Szerencse? Vívmány!

Vívmány, hogy a munkásnők zöme azzal nem éri be, ha a munkahely csak, mint munka-

erőre, s nem rájuk, magukra tart igényt, társadalmi vívmány, hogy akár hegeszt, akár szerel, akár sző a nő, nem pusztán a fizetéseért dolgozik. Felbecsülhetetlen eredménye ennek a társadalomnak, hogy munkásnők érzik sajátjuknak a munkahely, s az ország gondjait, hogy egyenértékű munkatársként jusst követelnek e gondok megoldásából is.

De tudnunk kell, hogy nekik nehezebb.

A munkásnők kettős hivatásuk, s bár szívük alatt a jövő ígérete, s ezért szívükben jövőpártiak; éppen a kettős hivatás teszi nehezebbé számukra, hogy történelmi céljainkkal azonosuljanak. Egyenjogúak, igen, de ami őket egyenrangú társakká emeli, céljaink része csak. És ők bizony nem is igen gondolnak ezzel, hiszen rájuk — amint a fűzőscipő nap után munkaruhájukat a tükrös öltözőszekrénybe zárták — nem a jövő ábrándja vár, hanem a türelmetlen dajka és a zsúfolt villamos.

S nekik a világpia... a sarki bolt.

Mérlegelve megrakott szatyorukban... világnyi gond.

Háztartásukba betört a világ-gazdaság, otthonukban — amely már nem pusztán második munkahely, de még nem műhelye a nevelésnek — a politika is otthonra lelt.

Sorsuk, helyzetük... mérce.

Mérnünk pedig azért is fontos, mert politikai elképzeléseink női erjesztők nélkül megvalósíthatatlanok, mert nélkülük mi — anyaméhben fogant emberek — soha nem érhetjük el történelmi céljainkat, csakis velük, csakis általuk.

A. G.

Katona Judit

Fénykép

Nem látok mást csak két kezét,
hajamból kihullt meleget,
kőszemű, kis gyíkyereket
s fölötte sárga réznapot.
Még most is süt reám, ragyog.

Átéig időn és éjszakán,
fűtesten, gyökéren, csigán,
virágok széttroncsolt agyán,
a késő őszi kert egén
karok, tenyerek melegén.

Sárgult a kép. A nap ragyog.
Ez itt anya s ez én vagyok.

Szeged története az Acta Historicában

Két tanulmány jelent meg a napokban a JATE Bölcsészkarának történeti kiadványában, az Acta Historicában. Közös vonásuk, hogy közvetlenül vagy közvetve kapcsolódnak Szeged 18—19. századi történetéhez, s természetesen a Szeged-monográfia készülő, 2. kötetéhez.

Az első tanulmányt dr. Szántó Imre, a középkori magyar történeti tanszék egyetemi tanára írta „Szeged az 1848—1849-es szabadságharc alkonyán” címmel. A szerző e tanulmányban azt vizsgálja, hogyan alakult a szabadságharc katonai és politikai helyzete 1849 nyarán, és milyen szerepe volt e szakaszban Szegednek. Ekkor már a császári és cári hadsereg egyértelmű túlerővel szemben a honvédseregnek mindenütt visszaszorulóban voltak. A magyar hadvezetőség terve az volt, hogy a Tisza—Maros vonalán, a Szeged—Arad—Temesvár háromszögben koncentrálja erőit, és innen próbál majd támadást indítani a megosztott ellenség ellen. E koncepciónak megfelelően, Szeged központtá vált, mind hadi, mind pedig politikai tekintetben. A város biztosítása érdekében megtisztították Bácskát az ellenségtől, bevették Arad várát, és Szeged körül sáncrendszert építettek. A magyar kormány Kossuth Lajossal az élen július 11-én Szegedre költözött. A kormányt és a kormányzót követték a hivatalok, a képviselőház tagjai, katonai ala-

kulatok és számos, Pestről menekülő ember. Komoly gondot jelentett a beszállásolás és élelmezés. A Szegeden összeülő országgyűlés fontos törvényeket hozott, amelyek a nemzetiségek és a zsidók egyenjogúsítására vonatkoztak. A belső bomlást — amelyet a Kossuth—Görgey ellentét fémjelez — azonban már nem lehetett semmiféle törvénnyel, intézkedéssel megállítani. A császári fővezér, Haynau akadály nélkül nyomult előre Szeged felé, a honvédseregnek tervezett egyesülése nem valósult meg. Szegedet Dembinszky főparancsnok nem tartotta védhetőnek, és csata nélkül feladta a várost. Elsősorban az ő hibáinak tulajdonítható az augusztus 5-i vereség az újszegedi—szőregi ütközetben. Szántó Imre plasztikusan elevenítette meg tanulmányában Szegedet 1849 nyarán, és a kor politikai-katonai eseményeinek elemzése mellett, annak atmoszféráját is sikerült érzékeltetnie.

A másik tanulmányt dr. Rákos István, a középkori magyar történeti tanszék adjunktusa írta. „Gazdasági és társadalmi viszonyok a szőregi uradalomban Szeged zálogbirtoklása idején (1781—1831)” címmel. A szőregi uradalomhoz tartozott Szőregen kívül Gyála, Újszentiván, Újszeged, Rábé, Térvár és Oszentiván (a mai Tiszaszíziget), Szeged 1780-ban 180 ezer 909 forintért vette 25 évre zálogba a kincstári uradalmat. A zálogidő lejártá (1806) után újabb 25 évre meghosszabbította a város a bérletet. Ismeretes az, hogy 1836-ban csak Újszegedet tudta örökbirtokként megszerezni.

Rákos István összeírások segítségével elemzi a szőregi uradalom településeinek népességét és gazdálkodását. A vetésterület jelentős részét gabonafélék foglalták el. Jó termések is voltak, de aszályos vagy árvizes években Szeged segítségére szorultak az úrbéres községek. Fellendülőben volt a jelentős hasznót hozó dohánykertészet is ekkorban a községekben. Az állattenyésztés és a szőlőművelés helyzetét is számos adattal világítja meg a szerző. Elsősorban mezőgazdasággal foglalkozó népesség élt az uradalomban, a kézműipar aránya elenyésző volt. A társadalmi viszonyok elemzésénél rámutat a szerző arra, hogy míg 1786-ban az országos aránynál kedvezőbb, addig 1828-ban már rosszabb volt a telkes jobbágyok és a zselérek aránya. A telkes jobbágyok között is erőteljes differenciálódás figyelhető meg, kiemelkedett egy vékony gazdagparaszti réteg. A dohánykertészek helyzete eleinte jobb volt úrbéres társaiknál, később egyre inkább eladósodtak és elszegényedtek. Rákos István tanulmánya számos értékes adattal, megfigyeléssel tette teljesebbé a szőregi uradalomról alkotott képet.

DR. TÓTH SÁNDOR

A mosolyuk: mérték

Kádár János egyszer azt mondta, hogy egy társadalom állapotát, fejlettségi fokát a nők helyzetével is mérhetjük.

A nők helyzetét viszont — és ezt már mi mondjuk — a lányok, asszonyok mosolyában is mérhetjük.

*

Tilosba tettem a lábam, szórazottah baktattam a száguldó kocsik kerekéi alá. Sípészó zúgott az agyamban, karon fogtak, s a rend őre, egy csinos hölgy, megmentette az életemet. Cserébe húsz forintot kért, amelyről nyugtát nyomott a markomba. Örültem a visszakapott életnek, és szellemeskedve megkérdeztem tőle, miért vagyok én ilyen olcsó.

*

Rovom az utcákat, jön velem szembe, típeg egykori tanító néni. Megállok, köszönök. Az asszony nyitogatja okos, öreg szemét. — Szervusz, fiú — mondja. — Hogy vagy — kérdi. — Ó, kedves tanító néni, ceterum censeo, természetesen Chartago, földig romboljuk, már csak azért is, hogy Hannibál ne örüljön.

Ezt nem mondom, csak gondolom. A néni azonban a szememből is olvas éppen úgy, mint néhány évtizeddel ezelőtt.

— Sokat írsz — mondja. — De hogy állsz a helyesírással? Az neked, ha jól emlékszem, elég nehezen ment.

Ó, a múlt idő jele a té, illetve a kettős té, tanító néni kérem. Hallgatja szavaimat, és tiszta szívből kacag. Azt mondja, hogy özvegy, de már megszokta, a nyugdíja türhető, hiszen mind kisebb az igénye a földi javakból, de nekem és a többieknek, és a tanítók, tanárok mai sikerének nagyon örül.

*

Esküvő. Tegnap a barátom megnősült. Elmentem. A csinos anyakönyvvezető-nő vállán, melém, a nemzetiszínű szalaggal, meghatóan szép beszédet mondott, és a Magyar Népköztársaság, a tanács, valamint a saját nevében köszöntötte a fiatalokat.

Közben aranyosan, kedvesen, meghatóan, pontosan úgy mosolygott, mintha őt adták volna hozzá a vőlegényhez. Mi is mosolyogtunk, neveltünk, velünk együtt a teremő néni is.

*

Elfogyott a benzinünk. A kútnál fülig érő szájjal nevetett egy egyetemista lány. Autóstop. Csomagja nem volt. Esze igen. Melémült, mosolygott és magyarázott: — Tudja, ha mosolyog az ember, minden könnyebben megy. Az emberek azonnal látják rajtam, hogy nem akarom eltéríteni a gépet, de őket sem. Utolsó éves bölcsész vagyok. És ön? — kérdi tőlem.

— Újságíró — mormogom, és azonnal kapom a választ:

— Látja, oda szívesen mennék, ha engem is eltérítenének — mondta, de nem várt választ. Kocsink megállt, a lány kecses mozgással kibillent, aranyzóke-

haját lobogtatta a márciusi szél és ő kedvesen búcsút intett.

*

Harminc éve vagyok házas, 30 éve születésnapomra mindig inget kapok ajándékba az asszonytól. Huszonöt éve mindig más számozást. Pedig olyan egyszerű volna megjegyezni a méretet. Kérek negyvenes nyakam van. Az idén 42-est kaptam, tavaly 39-est. Régebben még 37-est is. Most már a tájolás jó, csak finomítani kéne. Feledékeny az asszony, azt mondja, nem tehet róla. És mosolyogva hozzáteszi:

— Miért nem vetted el a Gárdos Mancikát? Ő talán...

Különös memória, még a lány nevére is emlékszik.

*

A kis unokám szintén mosolygós nő. Sok butaságot sugok a fülébe, ő felnőttes, bölcs mosollyal leint, és azt mondja ilyenkor nekem: „Annyi számárságot tudsz összehordani.” Ezen mindketten jót kacagunk. Most születik az értelem.

S. A.